

De Collectiebeheerders

aflevering 9, Jan Lucas

door
Kees Plaisier

Drs J.A.W. Lucas (Oudewater, 1926) volgde HBS-B te Rotterdam en studeerde biologie aan de RU Leiden. Hij begon zijn werkzame leven als medewerker van het RMNH-Leiden en gaf naderhand biologie aan het Rooms-katholieke Gymnasium te Rotterdam. Jan Lucas is lid van de museumvereniging sinds 1942 en oud-bestuurslid. Zijn beheersfunctie omvat een deel van de insectencollectie en de haaien- en roggeneieren.

57 jaar geleden begonnen

De belangstelling van Jan Lucas voor insecten begon al vroeg. Samen met zijn broer verzamelde hij kevers op het Land van Hoboken, na het bombardement van 1940, tussen de puinhopen. Maar het waren niet alleen kevers. Zijn belangstelling was breed. En dat is in de bijna zestig jaar die sindsdien zijn verstreken steeds zo gebleven. Steeds als hij met iets nieuws in aanraking kwam, maakte ook zo'n gebied hem weer nieuwsgierig genoeg om te gaan verzamelen. Zo begon hij met vlinders, omdat er in de kersenboom van de burens, waarvan enkele takken over de schuur hingen in de tuin van zijn ouders, een grote vos te zien was. En op de universiteit zat hij bij een practicum naast iemand die veel 'aan het strand deed'. Dat leidde er toe dat Jan Lucas ook jaren lang, in de veertig/vijftiger jaren, intensief aan en op het strand verzamelde en ook weer sinds eind tachtiger jaren. Kortom, deze collectiebeheerder is zijn hele leven nieuwsgierig gebleven.

Insecten, insecten

De insecten bleven toch wel de boventoon voeren. Vlinders, netvleugeligen, zweefvliegen. Jan Lucas was destijds lid van de NJN. Hij werd wat de netvleugeligen betreft geïnspireerd door Nico Nieser, een bekend NJN-er, die later waterwantsenspecialist is geworden. In die tijd

Jan Lucas tijdens
een bezoek aan E. Torp,
Denemarken 1985

(foto: E. Torp)

waren er 10-daagse kampen. Jan trad, toen hij boven de NJN-leeftijd was, ook nog op als 'vakman-gast'. Ongeveer 50 jaar geleden richtte Jan Lucas, samen met Van der Goot, een insectenwerkgroep op binnen de KNNV. Van der Goot was zweefvliegen-specialist, en ook daarvan pikte Jan weer heel snel wat op.

Zijn uitgebreide privé-verzameling kwam vooral tot stand tijdens de vakanties in het buitenland. Jan reisde vrijwel de hele wereld af en verzamelde insecten waar hij kon. In Japan, Afrika, de Verenigde Staten, Italië, Griekenland, Scandinavië, Duitsland, Oostenrijk, Turkije, Israël, Spanje en Portugal, op de Azoren, de Canarische eilanden, enzovoort. En natuurlijk ook in eigen land, het hele jaar door werd er verzameld. Het is dan ook te begrijpen dat zijn verzameling gegroeid is tot een enorme omvang. Met ergens tussen de 1200 en 1500 laden en dozen is dat een ontelbaar aantal insecten geworden. En het aantal groeit nog.

Wetenschappelijk belang

In Jans eigen collectie is veel dat van wetenschappelijk belang is. Specialisten van over de hele wereld weten hem dan ook te vinden. De

collectie zweefvliegen bijvoorbeeld is vanwege de grote diversiteit heel belangrijk. Zo is er een boek over zweefvliegen in Spanje, waarin 150 soorten worden genoemd. Naast die 150 heeft Jan nog eens honderd soorten in zijn collectie. En in Turkije worden er officieel enkele tientallen soorten vermeld die er zouden voorkomen. In Jans collectie heeft hij er alleen uit Turkije al enkele honderden. Zijn collectie is onlangs nog uitvoeriger geraadpleegd voor een monografie over het geslacht *Merodon*, een groep bij-achtige zweefvliegen. Met zo'n verzameldrift en zo'n uitgebreide collectie en kennis, kan het niet uitblijven dat er soorten worden ontdekt en beschreven die dan naar Lucas genoemd zijn. Bijvoorbeeld drie soorten zweefvliegen, een vedermot, een schietmot, een langpootmug.

Marien materiaal

Het strand uit Jans studententijd heeft zijn sporen nagelaten. Nog altijd gaat een deel van zijn interesse uit naar marien materiaal. In het museum beheert hij ook de roggen- en de haaien-eieren, om een voorbeeld te noemen. Omstreeks 1950 beheerde Jan een filiaalcollectie in Den Haag van het toenmalige RMNH Leiden, waarin veel door hemzelf verzameld marien materiaal was opgenomen.

In het museum

Naar verhouding is het gebied dat door Jan Lucas in het Natuurmuseum wordt beheerd, maar klein. Zeker in vergelijking met zijn privé-collectie. Maar daarom is het niet minder belangrijk. Een kastje van 30 laden met vliegen, 6 laden met netvleugeligen en de roggen- en haaieneieren. De museumcollectie werd en wordt, waar het de insecten betreft, regelmatig aangevuld met doubletten uit Jans privé-verzamelingen. Zo profiteert het museum niet alleen van zijn kennis en eigenwijze doorzettingsvermogen, maar levert het ook aanwinsten op. Verder doet Jan Lucas ook nog wat aan de Microlepidoptera, waarbij hij Ruud Vis, die deze collectie beheert, ter zijde staat. En de crustaceën, die nu door Frans Sliker beheerd worden, heeft Jan Lucas grotendeels opgebouwd en geordend.

Tevreden?

Iemand die zo veelzijdig geïnteresseerd is, zal niet gauw tevreden zijn. Maar Jan Lucas heeft zeker reden om tevreden terug te kijken. En dat blijkt ook. Op de vraag waarover hij tevreden is, antwoordt hij dat hij zeker tevreden is omdat hij zoveel mogelijk soorten heeft verzameld van zoveel mogelijk vindplaatsen en daardoor een basis heeft gelegd, die wetenschappelijk werk door anderen mogelijk maakt. Dat is niet gering. En zoals gezegd, Jan Lucas is nog niet uitverzameld. Zijn tijd besteedt hij altijd nog aan insecten. Hij mist nog enkele Nederlandse soorten, die hij graag nog wil hebben. En enkele daarvan zal hij zeker nog vinden.

Lijst van publicaties

Zoals uit het artikel al naar voren komt, is de belangstelling van Jan Lucas zeer breed. Een volledige lijst van publicaties is dan ook eigenlijk niet te geven. Hieronder echter volgt een selectie:

Wieren

- J.A.W. Lucas, 1950 - The algae transported on drifting objects and washed ashore on the Netherlands' coast - *Blumea* VI, 2, pp 527-543
 J.A.W. Lucas, 1953 - *Ceramium diaphanum* (Lightf.) Roth, its varieties and forms as found in the Netherlands - *Acta Bot. Neerl.* 2(3), pp 316-326

Schelpen

- J.A.W. Lucas, 1953 - Lamellibranchiata autochthoon nieuw voor de Nederlandse fauna - *Basteria* 17 (3), pp 33-35
 J.A.W. Lucas, 1954 - Het genus *Patella* in Nederland - *Basteria* 18 (3), pp 36-40
 J.A.W. Lucas, 1956 - Mededelingen uit Het Filiaal, I - *Basteria* 20 (1), pp 18-41

Eikapsels van haaien en roggen

- J.A.W. Lucas, 1948a - De roggen-en haaieneieren over 1947 en de eerste twee maanden van 1948 - *Zeepaard* 8, pp 33-36
 J.A.W. Lucas, 1948b - De begroeiing van haaien- en roggeneieren - *Zeepaard* 8, pp 59-62
 J.A.W. Lucas, 1956 - Eikapsels van haaien en roggen - S.W.G. tabellenserie no. 16, 8 pp

Polychaeta (borstelwormen)

- J.A.W. Lucas and Holthuis, L.B., 1975 - On the identity and nomenclature of "*Pectinaria belgica* (Pallas, 1766)" (Polychaeta, Amphictenidae) - *Zool. Meded.* 49 (9), pp 85-90

- J.A.W. Lucas, 1958 - Aangevoerde wormen - *Natura* 55 (9), 4 pp
- J.A.W. Lucas, 1954 - Verslag van de onderzoekingen van J.A.W. Lucas gedurende zijn verblijf aan het Zoölogisch Station te Napels van 16 Juli tot 25 Augustus 1953 - *Kon. Ned. Akad. Wet. Verslag* 63, 1, pp 6-9
- H.A. ten Hove & J.A.W. Lucas, 1996 - Kalkkokerwormen van Nederland - *Zeepaard* 56 (2), pp 30-52
- Hydrozoa** (hydroïed poliepen)
- J.A.W. Lucas, 1949 - Tabel voor polyphen wier thecae geheel of gedeeltelijk met de hoofdstam of zijtak vergroeid is - *Zeepaard* 9 (3/4), pp 26-31
- Anthozoa** (bloemdieren m.n. zeeanemonen)
- J.A.W. Lucas, 1950 - *Anemonia sulcata*, een nieuwe zeeanemoon voor ons land; met een notitie over *Diadumene cincta* Stephenson - *Zeepaard* 10 (7/8), pp 97-99
- Crustacea** (kreeftachtigen)
- J.A.W. Lucas, 1958 - *Alippe lampas* Hancock, faun. nov. spec. - *Zeepaard* 18 (3), pp 35-38
- J.A.W. Lucas, 1949 - *Limnoria quadripunctata* Holthuis - *Zeepaard* 9 (11), p 104
- J.A.W. Lucas, 1993 - Bijzondere krabben-aanwinsten - *Straatgras* 5 (1), pp 78 - 82
- Lepidoptera** (vlinders)
- Jan Lucas - Dagvlindertabel (aanvankelijk N.J.N. later ook C.J.N., K.J.N., N.J.N.) een achtstal drukken van 1949 t/m 1985
- J.A.W. Lucas, 1959 - George Warnecke, Onze vlinders voor Nederland bewerkt door - W.J. Thieme & Cie, Zutphen
- J.A.W. Lucas, 1987 - Vlinders in de stad Rotterdam, waaronder *Dasyptolia templi* (Thunberg) faun. nov. spec. (Lepidoptera) - *Ent. Ber., Amst.* 47 (1), pp 1-4
- N.W. Elfrerich & J.A.W. Lucas, 1989 - Nachtvlinders, onopvallend maar de moeite waard - *Zuid-Hollands Landschap* 2, pp 6-7
- J.A.W. Lucas, 1957 - Vlinders uit de Bierlap - *Meded. v/h Meyendel-comité, N.S. no. 6, Ent. Ber., Amst.*, 17
- Diptera** (vliegen)
- J.A.W. Lucas, 1966 - A new species of *Spilomyia* from Sicily (Diptera, Syrphidae) - *Zool. Meded.* 39, pp 206-208
- J.A.W. Lucas, 1964 - Nieuwe gegevens over Nederlandse Diptera - *Ent. Ber., Amst.* 24, pp 225-227 (over wapenvliegen, roofvliegen, blaaskopvliegen, boorvliegen, dazen, snavelvliegen en viltvliegen)
- J.A.W. Lucas, 1969 - De Nederlandse vertegenwoordigers van de Syrphinae (Diptera, Syrphidae) - *Ent. Ber., Amst.* 29, pp 134-139
- J.A.W. Lucas, 1972 - Syrphiden in de jaren 1969-1972 - *Ent. Ber., Amst.* 34, pp 48-55
- V.S. van der Goot & J.A.W. Lucas, 1967 - Recolección de Sirfidos en Albarracín, Provincia de Teruel, durante el verano de 1965 - *Graellsia* 23, pp 111-119
- J.A.W. Lucas, 1981 - Syrphiden allerlei - *Ent. Ber., Amst.* 41, pp 49-53
- J.A.W. Lucas, 1976 - New species of the genus *Pipizella* Rondani, 1856 (Diptera, Syrphidae) - *Publ. Natuurhist. Gen. in Limburg, Reeks* 26, afl 1, 2 en 3, pp 5-13
- M.C.D Speight & J.A.W. Lucas, 1992 - Liechtenstein Syrphidae (Diptera) - *Berichte Bot. Zool. Ges. Liechtenstein - Sargans Werdenberg* 19, pp 327-463
- Claus Claußen & Jan A.W. Lucas, 1988 - Zur kenntnis der Schwebfliegenfauna der Insel Kreta mit der Beschreibung von *Eumeras minotaurus* sp. n. (Diptera, Syrphidae) - *Entomofauna* 9 (5), pp 133-168
- Pierre Gøedlin de Tiefenau & Jan A.W. Lucas, 1981 - *Paragus* (Diptera, Syrphidae) de Corse et de Sardaigne - *Mitt. Schweiz. Ent. Ges.* 54, pp 389-397
- Claus Claußen, Pierre Gøedlin de Tiefenau & Jan A.W. Lucas, 1994 - Zur Identität von *Pipizella keringii* (Zetterstedt) var. *hispanica* Strobl, 1909 - mit einer Typenrevision der paläarktischen Arten der Gattung *Heringia* Rondani, 1856, sensu stricto (Diptera, Syrphidae) - *Mitt. Schweiz. Ent. Ges.* 67, pp 309-326
- Jan A.W. Lucas, Tore R. Nielsen & Gunilla Ståhls, 1995 - The identity of the *Cheilosia* complex *vicina* (Zetterstedt, 1849) - *nigripes* (Meigen, 1822) (Diptera, Syrphidae) - *Intern. Journ. Dipt. Research* 6, pp 3-7
- Jan Lucas, 1992 - Een nieuwe zweefvliegsoort voor Nederland *Scaeva dignota* (Rondani, 1857) - *De Vliegenmepper* nr. 2, pp 1-2